

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ
Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання

Кафедра кримінального процесу та криміналістики

КЕЙС
заняття на тему
«Затримання особи»

Підвищення кваліфікації
слідчих поліції 12 днів

Інформація про
викладача:
к.ю.н., старший викладач
ТАТАРИН Ігор Іванович
0673669667

Львів -2021

Тема «Затримання особи»

Годин на тему – 4
Занять – 4 (4 академічні години)

Навчальна мета: удосконалення поняттєво-категоріального апарату з відповідної теми та систематизованих стійких знань слухачів, поглиблення теоретичних знань (уявлень) щодо особливостей та підстав затримання особи у кримінальному провадженні.

Міжтематичні зв'язки: особливості використання спеціальних знань під час досудового розслідування, слідчий експеримент, речові докази та документи, правові основи використання криміналістичної техніки, взаємодія слідчого з оперативними підрозділами, розслідування дорожньо-транспортних пригод.

План лекції

1. Порядок інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб.
2. Затримання та тримання під вартою неповнолітнього

1. Порядок інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб

Безоплатна вторинна правова допомога – вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя.

Безоплатна вторинна правова допомога включає такі види правових послуг:

- 1) захист;
- 2) здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
- 3) складення документів процесуального характеру.

Вторинна безоплатна правова допомога включає захист від обвинувачення; здійснення представництва інтересів осіб в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; складання документів процесуального характеру

Безоплатну вторинну правову допомогу можуть отримати:

малозабезпечені особи, тобто особи, середньомісячний сукупний дохід сім'ї якої нижчий суми прожиткового мінімуму, розрахованого та затвердженого відповідно до Закону України «Про прожитковий мінімум» для осіб, які належать до основних соціальних і демографічних груп населення, а також інваліди, які отримують пенсію або допомогу, що призначається замість пенсії, у розмірі менше двох прожиткових мінімумів для непрацездатних осіб;

діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, безпритульні діти, діти, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї;

особи, до яких застосовано адміністративне затримання чи адміністративний арешт; підозрювані у вчиненні злочину особи, які затримані органами дізнання та слідства; особи, до яких як запобіжний захід обрано взяття під варту, та особи, у справах яких відповідно до положень Кримінально-процесуального кодексу України участь захисника є обов'язковою;

особи, яким законами України вже закріплено право на безоплатну правову допомогу, а саме:

особи, на яких поширюється дія Закону України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту" (до моменту прийняття рішення про надання статусу біженця та у разі, якщо особа оскаржує рішення щодо статусу біженця);

ветерани війни та особи, на яких поширюється дія Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту", особи, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, особи, які

належать до числа жертв нацистських переслідувань (стосовно питань, пов'язаних з їх соціальним захистом);

особи, щодо яких суд розглядає справу про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи (протягом розгляду справи в суді);

особи, щодо яких суд розглядає справу про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку (протягом розгляду справи в суді);

особи, реабілітовані відповідно до законодавства України (стосовно питань, пов'язаних з реабілітацією).

До того ж, право на безоплатну вторинну правову допомогу мають громадяни держав, з якими Україна уклала відповідні міжнародні договори про правову допомогу, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також іноземці та особи без громадянства відповідно до міжнародних договорів, учасником яких є Україна, якщо такі договори зобов'язують держав-учасниць надавати певним категоріям осіб безоплатну правову допомогу.

З 1 січня 2013 року доступно отримання безоплатної вторинної правової допомоги. Відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 2 червня 2011 року центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги в областях здійснюють надання безоплатної вторинної правової допомоги особам, до яких застосовано адміністративне затримання чи адміністративний арешт; підозрюваним у вчиненні злочину особам, які затримані органами досудового розслідування; особам, до яких як запобіжний захід обрано тримання під вартою; особам, у провадженнях яких відповідно до положень КПК України участь захисника є обов'язковою.

Центри є неприбутковими організаціями, користуються правами юридичної особи, мають власні бланки, печатку із своїм найменуванням. Вони фінансуються з Державного бюджету України, а також інших не заборонених законодавством джерел.

Відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги забезпечують надання вторинної правової допомоги наступним категоріям осіб:

- особам, до яких застосовано адміністративне затримання чи адміністративний арешт;

- підозрюваним у вчиненні злочину особам, які затримані органами досудового розслідування;

- особам, до яких як запобіжний захід обрано тримання під вартою;

- особам, у справах яких відповідно до положень КПК України участь захисника є обов'язковою.

Необхідно зазначити, що перелік категорій осіб, які мають право на правові послуги безоплатної вторинної правової допомоги, є вичерпним. Центри не уповноважені розглядати повідомлення про затримання, що надходять від громадян, так само як і безпосередньо надавати безоплатну правову допомогу чи призначати адвокатів для надання такої допомоги у випадках, які не передбачені законодавством.

Відповідно до Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 № 1363 (у редакції постанови від 11.03.2015 № 110) негайно після фактичного затримання особи уповноважена службова особа суб'єкта подання інформації, яка здійснила затримання, повідомляє за допомогою телефонного, факсимільного зв'язку, електронної пошти або через комплексну інформаційно-аналітичну систему забезпечення надання безоплатної правової допомоги відповідному центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги такі відомості:

- прізвище, ім'я, по батькові та дата народження затриманої особи (якщо вони відомі);

- час та підстави затримання особи;

- точна адреса місця для конфіденційного побачення адвоката із затриманою особою;

найменування суб'єкта подання інформації, його поштова адреса, номери телефону та адреса електронної пошти;

прізвище, ім'я, по батькові та посада особи, що передала повідомлення.

Важливо. Кожен випадок затримання, арешту чи взяття під варту особи, про який повинен бути поінформований центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги, потребує складання належного процесуального документа відповідно до вимог законодавчих актів, зокрема: затримання особи за підозрою у вчиненні злочину – протоколу про затримання (ч. 4 ст. 208 КПК України).

Інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб за підозрою у вчиненні злочину здійснюється згідно з ч. 4 ст. 213 КПК України. Згідно з ч. 5 ст. 213 КПК України службова особа, відповідальна за перебування затриманих, зобов'язана перевірити дотримання вимог вказаної статті та Порядку інформування центрів, а в разі нездійснення повідомлення про затримання – здійснити передбачені цією статтею дії самостійно.

Повідомлення про затримання осіб приймаються та обробляються уповноваженою службовою особою центру з надання допомоги цілодобово.

Повідомлення суб'єктів подання інформації, які надходять до центру з надання допомоги, реєструється в системі та/або журналі реєстрації повідомлень в момент його надходження.

Повідомленню присвоюється відповідний реєстраційний номер, який за допомогою телефонного, факсимільного зв'язку, електронної пошти або через систему повідомляється суб'єкту подання інформації.

Протягом години з моменту реєстрації повідомлення про затримання особи уповноважена службова особа центру з надання допомоги в установленому порядку призначає адвоката та видає доручення для підтвердження його повноважень для надання такій особі безоплатної вторинної правової допомоги, копія якого із зазначенням реєстраційного номера повідомлення за допомогою факсимільного зв'язку, електронної

пошти або через систему передається суб'єкту подання інформації та реєструється ним.

Уповноважена службова особа центру з надання допомоги негайно перед передачею копії доручення суб'єкту подання інформації повідомляє призначеному адвокату реквізити виданого доручення, на підставі якого таким адвокатом видається ордер, з яким він прибуває до затриманої особи.

Важливо! Призначений центром з надання допомоги адвокат повинен прибути *протягом години з моменту видання йому доручення*, а у виняткових випадках – **не пізніше ніж протягом шести** годин з моменту видання йому доручення до затриманої особи для надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Час прибуття адвоката до затриманої особи для конфіденційного побачення фіксується уповноваженою службовою особою суб'єкта подання інформації, органа (установи), де перебувають затримані особи, в системі та/або відповідному журналі реєстрації.

Після призначення адвоката для надання затриманій особі безоплатної вторинної правової допомоги в результаті подання повідомлення заявника уповноважена службова особа регіонального центру невідкладно інформує про це телефоном заявника із зазначенням номера доручення центру, прізвища, імені та по батькові адвоката і його номера телефону.

Важливо. Відмова затриманої особи від адвоката, призначеного центром з надання допомоги, *повинна бути здійснена такою особою в присутності цього адвоката у формі письмової заяви*, копія якої надсилається адвокатом до центру з надання допомоги.

З метою забезпечення виконання вимог Порядку інформування центрів:

1) регіональний центр:

своєчасно повідомляє суб'єктам подання інформації номери телефонів, адресу електронної пошти, інші необхідні для зв'язку дані;

забезпечує реєстрацію повідомлень, які надходять від суб'єктів подання інформації, регіональних або міжрегіональних органів та заявників, про випадки затримання осіб у журналах реєстрації повідомлень та системі;

проводить у разі отримання від заявників повідомлення про затримання особи перевірку факту затримання шляхом звернення до відповідного регіонального або міжрегіонального органу;

видає доручення адвокатам для надання безоплатної вторинної правової допомоги та доводить відповідну інформацію призначеним адвокатам негайно;

у разі отримання від суб'єкта подання інформації повідомлення про неприбуття адвоката призначає протягом години з моменту реєстрації такого повідомлення іншого адвоката згідно з новим дорученням;

інформує відповідних прокурорів областей, м. Києва, відповідний регіональний або міжрегіональний орган, а також Координаційний центр у разі виявлення порушення суб'єктами подання інформації вимог Порядку інформування центрів;

забезпечує взаємодію із суб'єктами подання інформації, іншими заінтересованими органами на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

проводить щокварталу звірки відомостей щодо кількості переданих та зареєстрованих повідомлень про випадки затримання осіб із суб'єктами подання інформації у порядку, затвердженому спільним наказом Мін'юсту, МВС, Міноборони, Мінфіну, СБУ;

2) суб'єкти подання інформації, органи (установи), де перебувають затримані особи:

інформують під час затримання кожну особу про право та можливість отримання безоплатної вторинної правової допомоги відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу», вручають пам'ятку для затриманих осіб, в якій зазначається єдиний телефонний номер системи

безоплатної правової допомоги (0-800-213103) (контактний центр системи безоплатної вторинної правової допомоги);

повідомляють регіональному центру про затримання особи;

забезпечують внесення відповідних відомостей до системи та відповідних журналів реєстрації;

забезпечують вільний доступ призначеного регіональним центром адвоката до затриманої особи, відведення необхідного часу та належного місця для конфіденційного побачення адвоката із затриманою особою до першого її допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, а також після першого допиту - такі побачення без обмеження їх кількості і тривалості, можливість для ознайомлення адвоката з матеріалами справи, реалізацію інших прав та гарантій діяльності адвокатів, встановлених Конституцією та законами України;

у разі відсутності реагування регіонального центру на повідомлення про затримання осіб або порушення встановлених цим Порядком строків прибуття адвоката негайно, але не пізніше ніж протягом 24-х годин, інформують про це Координаційний центр за телефоном або адресою електронної пошти, що оприлюднені на офіційних веб-сайтах Мін'юсту, головних управлінь юстиції в областях, м. Києві, а також на веб-сайті органу, де перебувають затримані особи;

подають щокварталу до 5 числа місяця, що настає за звітним періодом, регіональному центру інформацію про кількість випадків затримання протягом звітного періоду осіб та кількість випадків неприбуття або несвоєчасного прибуття адвокатів;

несуть у порядку, встановленому законом, відповідальність за несвоєчасне повідомлення про затримання особи та перешкоджання наданню адвокатом, призначеним регіональним центром, такій особі безоплатної вторинної правової допомоги;

3) регіональні або міжрегіональні органи:

у разі звернення уповноваженої службової особи регіонального центру щодо надання інформації про факт затримання особи проводять перевірку такого факту;

спростовують інформацію про затримання особи або підтверджують таку інформацію з повідомленням регіональному центру про випадок затримання особи та адреси місця для конфіденційного побачення адвоката з такою особою у порядку, встановленому для суб'єктів подання інформації.

Стосовно інформування центрів про випадки необхідності залучення захисника слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням та для проведення окремої процесуальної дії та згідно із ст. 49 КПК України слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд зобов'язані забезпечити участь захисника у кримінальному провадженні у випадках, якщо:

1) відповідно до вимог ст. 52 КПК України участь захисника є обов'язковою, а підозрюваний, обвинувачений не залучив захисника;

2) підозрюваний, обвинувачений заявив клопотання про залучення захисника, але за відсутністю коштів чи з інших об'єктивних причин не може його залучити самостійно;

3) слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд вирішить, що обставини кримінального провадження вимагають участі захисника, а підозрюваний, обвинувачений не залучив його.

Захисник може бути залучений слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом в інших випадках, передбачених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги.

У перелічених випадках слідчий, прокурор виносить постанову, а слідчий суддя та суд постановляє ухвалу, якою доручає відповідному органу (установі), уповноваженому законом на надання безоплатної правової допомоги, призначити адвоката для здійснення захисту за призначенням та забезпечити його прибуття у зазначені у постанові (ухвалі) час і місце для участі у кримінальному провадженні.

Важливо. У постанові (ухвалі) обов'язково зазначаються конкретні підстави залучення захисника для здійснення захисту за призначенням, з посиланням на відповідні пункти статей 49 та 52 КПК України, а також час прибуття адвоката і відповідне місце для його участі у кримінальному провадженні.

Постанова (ухвала) про доручення призначити адвоката негайно направляється відповідному органу (установі), уповноваженому законом на надання безоплатної правової допомоги, і є обов'язковою для негайного виконання.

Важливо. Згідно зі ст. 53 КПК України слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд залучають захисника для проведення окремої процесуальної дії в порядку, передбаченому ст. 49 КПК України, виключно у невідкладних випадках, коли є потреба у проведенні невідкладної процесуальної дії за участю захисника, а завчасно повідомлений захисник не може прибути для участі у проведенні процесуальної дії чи забезпечити участь іншого захисника або якщо підозрюваний, обвинувачений виявив бажання, але ще не встиг залучити захисника або прибуття обраного захисника неможливе.

У наведених випадках інформування центрів з надання допомоги здійснюється шляхом направлення їм відповідних процесуальних рішень (постанова слідчого, прокурора чи ухвала слідчого судді або суду) про відповідно залучення захисника для здійснення захисту за призначенням чи для проведення окремої процесуальної дії. Направлення копій таких рішень здійснюється негайно після їх прийняття з використанням засобів факсимільного зв'язку, за допомогою електронної пошти або через комплексну інформаційно-аналітичну систему забезпечення надання безоплатної правової допомоги, а оригіналів – засобами поштового зв'язку або кур'єрської доставки.

2. Затримання та тримання під вартою неповнолітнього

Враховуючи вимоги Конституції України (ст. 29), а також вимоги міжнародно-правових актів щодо неповнолітніх, основними з яких є Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. (ст. 9), Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (ст. 5), Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх від 29 листопада 1985 року («Пекінські правила»), що зазначають на необхідності застосування щодо неповнолітніх особливих правил, які відповідають їх віку і правовому статусу, можливості застосування до неповнолітніх запобіжних заходів лише як крайніх заходів і протягом якомога більш короткого відповідного періоду часу, необхідності кожного разу з'ясовувати можливість заміни ізоляційних запобіжних заходів іншими альтернативними заходами, кримінальне процесуальне законодавство України передбачає особливості застосування запобіжних заходів до неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення.

Згідно ст.492 КПК України за наявності необхідних підстав до неповнолітнього може бути застосовано будь-який із запобіжних заходів, передбачених КПК України, проте, таке застосування матиме свої особливості. В тому числі, тримання під вартою може застосовуватись до неповнолітнього тільки у виняткових випадках, за умови наявності обґрунтованої підозри або обвинувачення у вчиненні ним тяжкого чи особливо тяжкого злочину в порядку, передбаченому ст.ст. 183-187, 192-194, 196, 197 КПК України, з метою забезпечення виконання неповнолітнім підозрюваним покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання ризикам, передбаченим ч. 1 ст. 177 КПК України, та за наявності підстав вважати, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не може запобігти зазначеному ризику (ризикам), а саме:

- 1) переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду. У будь-якому разі має бути встановленим стійкий намір ухилитися від участі у

кримінальному провадженні, а не лише просте нез'явлення, яке може бути зумовлене різними обставинами;

2) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення. Істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення з'ясовується виходячи з обставин справи. Таке обмеження встановлене для уникнення спроб маніпулювання цими положеннями, використовуючи малозначні приводи;

3) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні. Незаконний вплив на інших учасників означає дії, спрямовані на перешкоджання учаснику процесу давати показання або вчиняти інші законні дії, у тому числі через фізичне усунення, залякування або підкуп. Опитування або допит свідка, збір доказів, зокрема з метою дискредитації свідка, не можуть вважатися незаконним впливом на свідка.

Ризики, зазначені у пунктах 2 і 3 ч. 1 ст. 177, повинні оцінюватися у сукупності із поведінкою органів, що ведуть кримінальне провадження. Тому важливо оцінювати, які дії вчинені органами кримінального провадження для забезпечення доказів, і якщо органи кримінального провадження не зробили нічого з цією метою, такий ризик не може виправдовувати застосування запобіжних заходів;

4) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином. Не можуть вважатися «перешкоджанням» дії або відсутність дій, які становлять спосіб користування підозрюваним, обвинуваченим своїми правами. Відмова визнати вину або давати будь-які показання, а також інші дії, спрямовані на захист від обвинувачення, об'єктивно ускладнює доведення вини обвинуваченого, але це не може тлумачити як «перешкоджання» кримінальному провадженню.

5) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується.

При цьому при обранні запобіжного заходу враховуються:

- стан здоров'я неповнолітнього;
- його сімейний і матеріальний стан;
- стосунки з батьками;
- дієвість існуючого контролю за його поведінкою;
- вид діяльності;
- місце проживання;
- дані про попередні судимості;
- соціальні зв'язки;
- схильності;
- спосіб життя;
- поведінка під час провадження в цій або іншій кримінальній справі;
- наявність факторів, обставин чи визнання ним моральних цінностей,

які дозволяють прогнозувати його поведінку.

Як зазначає Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ у своєму листі «Про здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх» № 223-1134/0/4-13 від 18.07.2013 слідчий суддя, суд, беручи до уваги практику Європейського суду з прав людини (Рішення ЄСПЛ від 27 листопада 2008 року у справі «Свершов проти України»), зобов'язані враховувати вік підозрюваного.

Необхідним є врахування, що у разі перекваліфікації органом досудового розслідування або прокурором дій неповнолітнього на менш тяжкий злочин, а також у разі виникнення сумнівів щодо правильності такої кваліфікації слідчий суддя за клопотанням неповнолітнього або його законного представника чи захисника, або суд під час судового розгляду так само за клопотанням зазначених осіб чи з власної ініціативи має невідкладно розглянути питання зміни неповнолітньому підозрюваному запобіжного заходу. Реалізуючи положення ч. 5 ст. 199 КПК, слідчий суддя, а також суд відповідно до ч. 3 ст. 331 КПК мають враховувати, що після спливу певного часу (строку дії попередньої ухвали) саме лише існування обґрунтованої

підозри перестає бути підставою для позбавлення свободи, а тому в судовому рішенні судові органи зобов'язані, розглянувши можливість обрання альтернативних запобіжних заходів, навести інші підстави для подальшого тримання особи під вартою (Рішення ЄСПЛ від 20 січня 2011 року у справі «Прокопенко проти України»).

Затримання неповнолітнього як тимчасовий запобіжний захід може застосовуватись до неповнолітнього за умови наявності обґрунтованої підозри або обвинувачення у вчиненні ним тяжкого чи особливо тяжкого злочину та на підставі ухвали слідчого судді, яку останній має право винести:

а) за власної ініціативи – у разі неприбуття підозрюваного, обвинуваченого за судовим викликом і відсутності у слідчого судді, суду на початок судового засідання відомостей про поважні причини, що перешкоджають його своєчасному прибуттю, якщо раніше постановлена ухвала про привід неповнолітнього не була виконана;

б) задовольняючи подане прокурором або слідчим за погодженням з прокурором в порядку, передбаченому ст. 188 КПК України, клопотання про дозвіл на затримання підозрюваного, обвинуваченого з метою його приводу для участі в розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Обґрунтованість підозри містить у собі два аспекти. Перший стосується питання права – підозра має стосуватися правопорушення, передбаченого законом. Другий – питання факту: мають бути доведені обставини, які за розумного та неупередженого тлумачення викликають підозру щодо причетності певної особи до певного кримінального правопорушення.

Щодо першого аспекту Європейський суд з прав людини висловився таким чином: «Для обґрунтованої підозри потрібно, щоб можна було розумно вважати, що зазначені обставини охоплюються однією із статей КК України, які визначають злочинну поведінку. Таким чином, вочевидь не може бути «обґрунтованої підозри», якщо дії чи обставини, що ставляться в

провину затриманому, не складала кримінального правопорушення в той час, коли вони мали місце.

Незважаючи на те, що розгляд питання про запобіжний захід відбувається на самому початку розслідування, суддя має дати фактичну і правову оцінку обставинам, які ставлять у провину підозрюваному. Ця вимога також містить дві складові:

1) саме тлумачення фактів має бути розумним і враховувати усі елементи правопорушення;

2) закон, яким визначається правопорушення, має відповідати вимогам визначеності та передбачуваності.

Щодо фактичної сторони «обґрунтованої підозри», то суду діє згідно внутрішнього переконання із обов'язковим врахуванням об'єктивних відомостей для такого переконання.

Таке визначення передбачає, що доведені конкретні обставини, які свідчать про вірогідну причетність певної особи до вчинення певного кримінального правопорушення. Обґрунтована підозра має виникнути в особи, яка застосовує запобіжний захід, тобто у слідчого судді (суду). Для цього сторона обвинувачення має надати відповідні докази обставин, що здатні сформулювати таку підозру. Простого запевнення обвинувача, що він має обґрунтовану підозру, недостатньо для затримання та застосування тримання під вартою.

Суддя може дійти висновку про необґрунтованість підозри взагалі або необґрунтованість підозри щодо певних елементів обвинувачення. Наприклад, якщо обвинувач доводить застосування насильства при вчиненні злочину або вчинення злочину за попередньою змовою, суддя може визнати обґрунтованою підозру щодо самого злочину, але дійти висновку про відсутність достатніх даних для обґрунтованої підозри у наявності цих ознак. При застосуванні положень, які визначають застосування запобіжного заходу, тобто при визначенні ризиків, визначенні своїх повноважень щодо можливості або неможливості застосування тримання під вартою

запобіжного заходу, суддя має виходити із кваліфікації правопорушення, наявність обґрунтованої підозри для якого він встановив.

Висновки щодо обґрунтованості підозри обмежуються лише застосуванням запобіжних заходів і не впливають на інші процесуальні дії та рішення. Недоведеність обґрунтованої підозри не обов'язково виключає подальше кримінальне провадження і не вимагає прийняття будь-яких інших рішень, крім рішення про відмову у застосуванні запобіжного заходу. Для того, щоб висновки щодо обґрунтованості підозри не впливали на висновки суду, який розглядатиме обвинувачення по суті, КПК передбачив у ст. 198 положення, яке обмежує юридичне значення висновків судді (суду), висловлених при розгляді питання щодо обрання запобіжного заходу.

Виконання ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання здійснюється із дотриманням вимог ст. 191 КПК України.

Затримання неповнолітнього без ухвали слідчого судді не допускається, крім випадків, передбачених ст.ст. 207, 208 КПК України.

Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

- 1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;
- 2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин.

Уповноважена службова особа, слідчий, прокурор може здійснити обшук затриманої особи з дотриманням правил, передбачених ч. 7 ст. 223 і ст. 236 КПК України.

Уповноважена службова особа, що здійснила затримання особи, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'яснити право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати

пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього, негайно повідомити інших осіб про його затримання і місце перебування (батьків чи особи, які їх замінюють), вимагати перевірку обґрунтованості затримання та інші процесуальні права.

Про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, складається протокол, в якому, крім відомостей, передбачених ст. 104 КПК України, зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) затримання відповідно до положень ст. 209 КПК України; підстави затримання; результати особистого обшуку; клопотання, заяви чи скарги затриманого, якщо такі надходили; повний перелік процесуальних прав та обов'язків затриманого. Протокол про затримання підписується особою, яка його склала, і затриманим. Копія протоколу негайно під розпис вручається затриманому, а також надсилається прокурору.

План семінарського заняття (2 год.)

Питання для обговорення

1. Порядок інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб.
2. Затримання та тримання під вартою неповнолітнього.
3. Підстави затримання особи.
4. Права затриманих.
5. Строки перебування затриманих у відповідних установах.
6. Складання процесуальних документів при затриманні особи.

Вирішення ситуатійних завдань

Вовк С.В. проник у квартиру № 12 у м. Львові по вул.. Городоцькій 13 звідки викрав ювелірні вироби на суму 11 тис грн. Однак виходячи з квартири його помітив сусід Шаробура П.А. який його затримав та повідомив працівників поліції.

Складіть алгоритм дій працівників поліції та необхідні документи для затримання особи і поміщення її в ІТТ (СІЗО).

Висновки

Як свідчать результати численних досліджень, аналіз звітів Уповноваженого з прав людини, рекомендацій міжнародних правозахисних організацій, Європейського комітету проти катувань, практики та рішень ЄСПЛ, саме з моменту фактичного позбавлення особи права на вільне пересування (фактичне затримання) до моменту складання протоколу затримання виникає найбільш високий ризик порушень прав затриманих працівниками поліції. Однак саме в цей час жодною з вищезазначених службових осіб поліції не забезпечується контроль за дотриманням прав та свобод затриманих. Крім того, завдання та функції цих осіб перетинаються між собою, часто дублюючи одне інше, що, своєю чергою, замість посилення гарантій захисту затриманих осіб від неналежного поводження, внаслідок існування нібито потрібного контролю, навпаки – призводить до перекладання відповідальності та фактичного «випадіння» затриманої особи з поля зору всіх трьох вертикалей під час перебування у районних відділах поліції до моменту офіційної реєстрації процесу затримання. Отже, підсумовуючи, варто зазначити, що вжиття заходів щодо підвищення ефективності функціонування інституту службових осіб, відповідальних за перебування затриманих, має передбачати внесення цілої низки змін до кримінально-процесуального законодавства та відомчих нормативно-правових актів, що регламентують порядок здійснення затримання осіб за підозрою у вчиненні злочину, а також організаційних змін, спрямованих на належне забезпечення роботи цих осіб, усунення дублювання та перетину їхніх функцій з іншими посадовими особами в частині забезпечення прав та свобод затриманих осіб.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

I. Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена Генеральною Асамблеєю ООН 10 груд. 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
4. Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права людини : прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043
7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
8. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>
9. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 3 лютого 2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
10. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 1 грудня 1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-вр>
11. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12>

12. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>

13. Порядок зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації, технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних з їх зберіганням і пересиланням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2012 р. № 1104 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1104-2012-п>

14. Про затвердження Інструкції про порядок і розміри компенсації (відшкодування) витрат та виплати винагороди особам, що викликаються до органів досудового розслідування, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним спеціалізованим установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 липня 1996 р. № 710 в редакції від 01.01.2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-96-%D0%BF>

15. Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС: Наказ МВС України від 10 вересня 2009 р. № 390 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09>

16. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події: Наказ МВС України від 8 лютого 2019 р. № 100 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19>

17. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події: Наказ МВС України від 3 листопада 2015 р. № 1339 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>

18. Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 3 листопада 2015 р. № 1343 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15>

19. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: Наказ Офісу Генерального прокурора України від 30.06.2020 № 298 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>

20. Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини. Наказ МВС України від 29.09.2017 № 807/1193/279. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>

21. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України: Наказ МВС України від 06 липня 2017 року № 570 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>

22. Про затвердження Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України: Наказ МВС від 20.05.2020 № 405 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-20#Text>

II. Спеціальна література

1. Бортун М. Особливості затримання особи без ухвали слідчого судді. Вісник Національної академії прокуратури України. 2014. №5(38). С. 102-106.

2. Грицюк І. В. Запобіжні заходи в системі заходів процесуального забезпечення участі осіб у досудовому розслідуванні / І. В. Грицюк // Право.ua. – 2015. – № 3. – С. 84–87.

3. Дояр Є.В. Затримання особи у кримінальному провадженні : дис. кандидата юридичних наук ; спеціальність 12.00.09 ; Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2018. 191 с.

4. Кримінальне процесуальне право України: навч. посібник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова. – Львів: ЛьвДУВС, 2017. – 774 с.

5. Лазарева Д.В. Затримання уповноваженою службовою особою у кримінальному процесі України : монографія / Д.В. Лазарева. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 188 с.

6. Морочкін О.І. затримання за підозрою у вчиненні злочину та тримання під вартою: практика європейського суду з прав людини та Українські реалії. Питання боротьби зі злочинністю. 2016. Випуск 32. С. 96-106.

7. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Зразки процесуальних документів у кримінальному провадженні. За заг. ред. Чернявського С. С. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2020. 1288 с.

8. Поцілуйко В.М. Підстави та порядок застосування кримінально-процесуального та адміністративного затримання особи. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 1. С. 198-203

9. Михайлова Ю. О. Шляхи вдосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності підрозділів конвойної служби національної поліції України. Право і суспільство. 2019. № 2. С. 160-167.

10. Крюк С.В. Особливості діяльності ізоляторів тимчасового тримання та ізоляції як складової режиму утримання затриманих осіб. Науковий вісник львівського державного університету внутрішніх справ. 2012. № 2 (2). С. 317-325

11. Права людини в діяльності української поліції 2016. Науковопрактичне видання / Упоряд. та ред. Крапивін Є. О. К. : Софія-А, 2017 р. 304 с.

III. Інформаційні ресурси

1. Офіційний веб-сайт Президента України. URL:
<http://www.president.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua
3. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади. URL:
<http://www.kmu.gov.ua/control/>
4. Офіційний веб-портал Міністерства внутрішніх справ України. URL:
<http://www.mvs.gov.ua/>
5. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL:
<http://www.minjust.gov.ua/>
6. Офіційний веб-портал Міністерства освіти і науки України. URL:
<http://www.mon.gov.ua/>
7. Національне агентство України з питань державної служби. URL:
<http://nads.gov.ua/control/uk/index>
8. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)». URL: <http://www.nau.ua/>
9. Вікіпедія Вільна енциклопедія. URL: <http://uk.wikipedia.org>
10. Електронна бібліотека Львівського державного університету внутрішніх справ. URL: <http://www.lvduvs.edu.ua>